

HISTORIA RATOWNICTWA WODNEGO

*mgr Jarosław Zwierzyna
mgr Paweł Ciepliński*

Pierwszych zapisanych informacji o ratownictwie wodnym da się doszukiwać w Biblii, gdzie znaleźć można **przypowieść o Eliaszu**. Ożywił on dziecko wdowy w Serepcie poprzez czyny mogące być uznane za metodę ratownictwa „usta – usta”¹². Działania ratownicze na przestrzeni wieków zmieniały się, wiele z nich obecnie można uznać za bezsensowne i mało efektywne. Wiele zapisów z poprzednich epok dotyczy ratowania tonących.

Przykłady działań ratowania topielców można znaleźć w zapisach starożytnych Egipcjan, którzy wieszali ofiarę głową w dół, a następnie zgniatali i rozciągali klatkę piersiową. W Chinach i Japonii układano poszkodowanego na wole, który podrzucając go usuwał mu wodę z płuc i tchawicy. Wiele zapisów odnosi się do ciepłoty ciała. Na ciele układano gorące węgle. Sądzono wówczas, że przywrócenie oddechu jest równoznaczne z przywróceniem życia³. Obecnie wiadomo, że przywrócenie oddechu u osoby poszkodowanej, zwłaszcza po procesie tonięcia, jest

¹ Pismo Święte Nowego i Starego Testamentu: *Stary Testament, Pierwsza Księga Królewska, Rozdział XVII, wersety 21-23*, Biblia Tysiąclecia, Wydawnictwo Pallottinum, Gliwice 2002, s. 550.

² Z. Pawłowski, *Ożywianie zmarłych w cyklu opowiadań o Eliaszu i Elizeuszu*, Verbum Vitae nr 15, 2009, s. 18 – 20.

³ I. Tabaczek-Bejster, *Organizacje zajmujące się ratownictwem wodnym na ziemiach polskich (do 1969 r.)*, Rzeszów 2010, s. 23-27.

zaledwie z jednym wielu z czynników potrzebnych do pełnego przywrócenia czynności życiowych⁴.

Historycznie **funkcja** utylitarna **nurkowania** umiejscawiana jest we wczesnym okresie cywilizacyjnym i szacuje się ją na okres nawet **4500r.p.n.e.** pojawiając się w różnych artefaktach i dokumentach pisanych np. w babilońsko-asyryjskim eposie „Gilgamesz” pochodzącym z XXVIII w. p.n.e., gdzie tytułowy bohater przywiązuje do swoich nóg duży kamień i nurkuje na dno morza po ziele nieśmiertelności (Moutain 2018).

Wykorzystanie nurkowania militarnie szacuje się na okres sprzed roku 885r.p.n.e. Jest to pierwsza odnaleziona płaskorzeźba asyryjska o tematyce nurkowania, dokładnie datowana, przedstawiająca nurkujących mężczyzn z pierwszej wojny asyryjskiej⁵ – wyspecjalizowanych nurków bojowych. Z racji swojej doniosłej roli, znaczenia w funkcjonowaniu cywilizacyjnym człowieka, ratownictwo nurkowe musiało się pojawić równoległe z dokumentowanymi praktykami utylitarnymi i militarnymi. Należy więc przypuszczać, wierzyć, że **nurkowanie po życie człowieka** w historycznej hierarchii wartości zajęło swoje właściwe miejsce, równie wcześnie, co nurkowanie za perłą, korałem czy z zabójczym zamiarem. Pojawienie się umiejętności ratowania pod wodą poprzez nurkowanie, ze względu na jego nieodzowną integralność należy więc datować podobnie do umiejętności pływania i nurkowania.

Pierwsza pomoc nie dotyczyła jedynie ratownictwa wodnego. **Pomocą doraźną** zajmować miały się **średniowieczne kościoły i wspólnoty religijne**. Początkowo pomoc ta skierowana była do pielgrzymów. Joannicy oraz Kawalerowie Maltańscy, którzy po dzień zajmują się niesieniem pomocy i ratownictwem, zostali powołani w takim właśnie celu⁶.

⁴ J. Soara, J. P. Nolanb, B. W. Böttigerd, inni, *Zaawansowane zabiegi resuscytacyjne u osób dorosłych*, Europejska Rada Resuscytacji, 2015, s. 131.

⁵ www.nurkomania.pl

⁶ R. Dmowski, *Zarys dziejów ratownictwa medycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego, Siedlce 2015, s. 199-201.

Na ziemiach polskich najstarszą znaną jednostką odpowiedzialną między innymi za ratownictwo wodne jest **Klasztor Jezuitów** sfinansowany w **Sandomierzu** przez wojewodę poznańskiego Hieronima Gostomskiego w 1604 roku.

Jednym

z zadań tamtejszego klasztoru było **niesienie pomocy ofiarom Wisły**. W **Amsterdamie**, w roku 1767 powstało pierwsze na świecie **Towarzystwo Ratowania Ludzi Utopionych**. Na świecie pojawiały się kolejne podobne organizacje, w 1773 roku w Paradyżu i rok później w Londynie. Pierwszą publikacją na temat ratownictwa wodnego była wydana w Warszawie w 1775 roku broszura „**O ratowaniu tonących**”. Pomysłodawcą tego projektu był Adam Kazimierz Czartoryski. W tym samym roku w zaborze pruskim król Fryderyk II wydał ustawę zawierającą zasady ratowania „*Edykt względem prędkiego ratowania przez nagłe przypadki zaginionych w wodzie albo jakimkolwiek sposobem utratę życia przewidzianych osób*”⁷.

Wiek XIX był bardzo istotny dla rozwoju ratownictwa wodnego. W **1820 roku** wydano we Lwowie „**Naukę o sztuce pływania**” autorstwa Karola Heintza. Zawierała ona między innymi informacje na temat sposobów holowania osób ratowanych oraz prezentowała elementy wyposażenia przydatne w ratownictwie. Niecałe pięćdziesiąt lat później, w roku 1869 w Wadowicach Rada Lekarska Królestwa Polskiego wydała książkę „*Ratowanie osób nagłą utratą życia zagrożonych*”⁸. Pozycja ta w mniejszym stopniu dotyczyła zagrożeń związanych z wodą, ale dotykała problematyki z nią powiązanej, w tym udzielania pomocy w sytuacji zatrzymania krążenia. Pod koniec XIX wieku, w 1898

⁷ R. Dmowski, *Zarys dziejów ratownictwa medycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo – Humanistycznego, Siedlce 2015, s. 205.

⁸ *Ratowanie osób nagłą utratą życia zagrożonych*, Rada Lekarska Królestwa Polskiego, Wadowice 1869.

roku, utworzono w Kaliszu Carskie Towarzystwo Ratowania Tonących, pierwsze na ziemiach polskich stowarzyszenia profesjonalnie zajmującego się ratownictwem wodnym. Twórcą stowarzyszenia, które zrzeszało 99 członków, był Józef Radwan⁹.

W roku 1901 swoją działalność w Warszawie rozpoczęło **Petersburskie Towarzystwo Ratowania Tonących**, które było odpowiedzialne za bezpieczeństwo wodne w Warszawie i okolicach. Rok później we współpracy z Towarzystwem powstał podręcznik do ratownictwa wodnego, stworzony przez **Leona Wernica**. Między instrukcjami lekarskimi znaleźć można zalecenia do bezpiecznej kąpieli. W 1910 roku na organizowanym przez Francuską Federację Ratownictwa Wodnego w Saint – Quentin kongresie powołano **Międzynarodową Federację Ratownictwa**. Siedziba Federacji mieściła się w Madrycie. W połowie lat pięćdziesiątych (1954) nazwa została zmieniona na Międzynarodową Federację Niesienia Pomocy i Sportów Użytkowych. W kolejnych latach ponownie zmieniono nazwy, w 1963 roku – Międzynarodowa Federacja Ratownictwa i Sportów Użytkowych, w 1983 roku – Międzynarodowa Federacja Ratownictwa Wodnego (**FIS – Federation Internationale de Sauvetage**). W roku 1994 podczas kongresu WLS i FIS w Cardiff powołano działającą nadal międzynarodową federację zrzeszającą ratowników wodnych z całego świata **ILS (International Life Saving Federation)**¹⁰.

W Europie swoją działalność rozpoczęło wiele organizacji o charakterze ratowniczym. W lutym 1824 roku w Wielkiej Brytanii założono National Institution for the Preservation of Life from Shipwreck (narodowa organizacja ochrony życia przed katastrofą morską), która działa po dziś dzień jako **RNLI - Royal National Lifeboat Institution** (królewska organizacja ratownictwa wodnego)¹¹. W Niemczech 19 października 1913 roku oficjalnie powołano **DLRG – Deutsche Lebens-Rettungs-Gesellschaft** (Niemieckie Towarzystwo Ratowania Życia), decyzję podjęto po tragicznych

⁹ B. Guła, *Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego” nr 1(2016), Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych, Wrocław 2016, s. 43 – 51.

¹⁰ M. Napierała, A. Skaily, R. Plewiński, *Zmiany zachodzące w ostatnich latach w Wodnym Ochotniczym Pogotowiu Ratunkowym*, Uniwersytet Ekonomiczny w Bydgoszczy, WOPR, ILS, Bydgoszcz 2011, s. 37.

¹¹ <https://rnli.org/about-us/our-history>.

wydarzeniach z dnia 28 lipca 1912 roku, gdy po zarwaniu mola do wody wpadło ponad 100 osób (w wypadku zginęło 16 osób)¹². W Polsce podobna organizacja – **Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe powstała** dopiero **w 1962 roku**, jednak kwestie ratownicze poruszane były już w latach dwudziestych XX wieku.

W Polsce pierwszą formalną instytucją był **Polski Związek Pływacki**, który powstał w **1922** roku. Przy PZP powołano komisję do spraw Ratownictwa. Osobą, która włożyła bardzo duży wkład w rozwój ratownictwa wodnego w Polsce, był wykładowca Warszawskiej Akademii Wychowania Fizycznego, Mieczysław Witkowski. To dzięki jego pracy w 1958 roku rozpoczął się koncepcyjny rozwój systemu ratownictwa wodnego¹³.

11 kwietnia 1962 roku na podstawie zarządzenia **Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki powołano WOPR – Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe**, które z czasem stało się jedną z największych pozarządowych organizacji społecznych w Polsce. WOPR osobowość prawną uzyskało w 1967 roku. Głównym zadaniem, jakie leżało w gestii Pogotowia, było ratowanie życia i niesienie pomocy osobom, które uległy wypadkom na wodach bądź w zdarzeniach na wodzie¹⁴. Pogotowie mimo wielu dynamicznych zmian działa po dziś dzień.

¹² <https://www.dlrg.de/die-dlrg/geschichte.html>.

¹³ B. Guła, *wyd. cyt.*, s. 43 – 44.

¹⁴ Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, s. 3.